

Engelli çocuklara yönelik oryantiring oyunları

Sima POUYA*, Sara DEMİR, Öner DEMİREL

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Trabzon, 61080, Türkiye.

*Sorumlu yazar: sima_pouya2002@yahoo.com

Geliş Tarihi: 18.08.2016

Kabul Tarihi: 28.04.2017

Özet

Çalışmanın amacı: Oyunların ve oyun alanlarının engelli çocuklara yönelik tasarlanması ve bunun uygulanabilmesi bu makalenin temel konusudur.

Çalışma alanı: Çalışma alanı olarak Ankara'daki Eymir Gölü seçilmiştir.

Materyal ve Yöntem: Bu çalışmada, özellikle farklı yeteneklere sahip engelli çocuklara yönelik ortak bir oyun alanı tasarlanarak yapılabilen olan oryantiring çalışmaları araştırılmış ve gözlem çalışması uygulanmıştır. Bu kapsamda, çalışma alanı olarak Ankarada'ki Eymir Gölü seçilmiştir. Doğan Çağlar Engelliler Ortaokulu'ndan 4. fiziksel engelli çocuk katılımcı olarak belirlenmiş ve çocuklar için düzenlenen oyun alanında hazırlanan oryantiring oyunlarına katılımı sağlanmıştır. Oyun aşamasında yaptıkları eylemler ile tavır ve davranışlar gözlemlenmiş ve bunlar düzenlenen gözlem formu, gözlemciler tarafından kaydedilmiştir.

Sonuçlar: Gözlem formu kayıtlarına göre oryantiring oyunlarının fiziksel engelli çocuklarında uygulanabilirliği belirlenmiştir.

Araştırma vurguları: oryantiring oyunlarının tüm kamu ve özel oyun alanlarında yer alabileceği ve spor yapma olanağı sunarak sağlık açısından da faydalı olabileceği önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çocuk oyun alanı, engelli çocuklar, oryantiring çalışması, Eymir gölü, Ankara

Orienteering plays for disabled children

Abstract

Aim of study: Park and playground design and their implementation with regard to disabled children are the main goals of this article.

Area of stud: The Lake of Eymir /Ankara is selected as a area of study in this research.

Material and Methods: In this research, the orienteering activates are evaluated through designing play spaces considering various ability and talents of the disabled children in this way, for its implementation, observation technique was applied. To perform this research, the Lake of Eymir /Ankara is selected. Four disabled children were selected as participants among the other school students. They were placed in a pre-equipped place to participate in the play. Therefore, their behaviors were observed while playing and some forms were filled out by the observers and the teachers.

Main results: With preforming these kinds of activities in play grounds, it will improve children physical actions, person skills, sense of cooperation and competition, excitement, innovation.

Keywords: Playground, Disabled children, Orienteering activities, Lake of Eymir, Ankara

Giriş

Çocuk oyunları ve bu oyunların çocuklar üzerindeki olumlu etkisini araştıran çalışmalara olan ilgi son yıllarda hız kazanmıştır (Nicolopoulou, 1993). Oyun etkinlikleri, tarih boyunca her dönemde ve her bölgede önem kazanmış olup çocukların eğitim ve zihinsel gelişimi üzerindeki önemli etkileri tespit edilmiştir. Oyunların çocukların çevreleriyle olan sosyal etkileşimlerini arttırdığı ve çocukların ihtiyaç duydukları uyku, beslenme ve sevgi ihtiyaçları kadar yapmış oldukları oyun

etkinliklerinin de onların beden ve ruhsal sağlığı ile zihinsel ve bedensel gelişimi üzerinde olumlu etkiler yarattığı bilinmektedir (Aral ve ark., 2000). Tarih boyunca oyunların özellikleri, oynanan malzemelerin kalitesi ve türü, coğrafyadan coğrafyaya ve kültürel özelliklerin farklılığı ile değişiklik göstermesine rağmen evresel nitelik taşıyan özelliğini de sürdürmektedir (Erşan, 2006). Piaget (1962)' in belirlemiş olduğu sembolik, alıştırma ve kurallı oyunlar sınıflandırması araştırmalarda en çok kullanılan oyun sınıflandırmalarından biridir.

Çocukluk evresinin ilk 5 ile 6 yaşlarında alıştırma ve sembolik oyunlar, 7 yaş ile ergenliğe kadar ise kurallı oyunlar uygun görülmektedir. Alıştırma ve sembolik oyunlar çocuğun sembollerle oyunu tanımaya yarayan oyunlar olup kurallı oyunlar ise önceden belirlenmiş olan kurallara uyularak yapılan oyun türleridir (Smilansky, 1968). Okul öncesi yapılan oyun etkinliklerinin, çocukların hayal dünyasının gelişimine önemli katkı sağlandığı belirlenmiş ve bu dönemde yapılan bu tür oyunların çocukların çevresi ile karşılaşabileceği durumlarla baş edebilme yeteneğini arttırdığı gözlemlenmiştir (Vygotsky, 1967).

Oyun etkinliklerinin eksik olduğu eğitim-öğretim programlarında çocukların hayal güçlerinin, yaratıcılıklarının ve zihinsel gelişimlerinin, oyun etkinlikleri ile birlikte desteklenen programlara göre daha az olduğu gözlemlenmiştir (Morrison, 1998). Çocukların öğrenme becerilerinin gelişimi açısından oyun etkinliklerinin eğitim-öğretim programlarına entegre edilmesine ve oyun etkinliklerinin özellikle de bu programların temel yapı taşı olması sağlanmalıdır (Morrison, 1998; Öztürk, 2001; Poyraz, 2003). Böylece her dersin müfredatı hazırlanırken eğitimciler, sınıfta uygun gördüğü oyun etkinliklerini gerçekleştirecek ve dolayısı ile bu etkinliklerin çocuklar üzerindeki eğitsel amaçlı yönünden yararlanabileceklerdir. Böylece gerekli olan ortam koşullarının ve malzemelerin bulunduğu ortamlarda çocuklarla birlikte yapılan oyun etkinliklerinin çocukların beden, duyu, duygu ve anlatım becerilerini geliştirdikleri, yeni deneyimler edindikleri ve yeni bilgiler ürettiği belirlenmiştir (Poyraz, 2003; Öztürk, 2001). Çocukların bu etkinlikler sırasında eğitimcilerden yeni şeyler öğrenmesinin yanı sıra kendi yeteneklerini de kullanarak yeni beceriler ortaya koyması artmaktadır. Bu sebeple eğitimciler ve ebeveynler tarafından gerçekleştirilen oyunlar aracılığı ile her çocuğun kendisine özgü yeteneklerinin ortaya çıkması sağlanmaktadır (Poyraz, 2003; Öztürk, 2001).

Her oyun, kendine özgü konusu ve amacı ile çocukların benimseyerek katıldığı, kurallı olan ya da olmayan, çocukların bedensel,

zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimini sağlayan, hayal gücünü geliştiren ve çocukların zamanlarını iyi geçirmesini sağlayan bir süreçtir ve bu süreç çocukların oynayarak öğrenebilmesine katkı sağlamaktadır (Tekkaya, 2001; Yörükoğlu, 2002; Akkühah, 2008). Çocuk oyun alanlarında yapılan oyun etkinlikleri, çocukların kol ve bacak, el ve göz koordinasyonunu ile küçük ve büyük kaslarının gelişimini arttırmakta, motor becerilerini geliştirmekte ve onların oyun içerisindeki sosyal gelişimini güçlendirmektedir (Duman ve Koçak, 2013; MEGEP, 2007). Oyunlar aynı zamanda çocukların kurallara uymasını, iyi ve doğruyu ayırt edebilmeyi, sorumluluk sahibi olmasını, iş birliği içinde hareket edebilmesini, takım ruhu oluşturabilmesini, oyundaki arkadaşlarını tanımalarını, onlarla empati kurabilmesini, paylaşımcı olabilmesini, oyun içerisinde stratejiler geliştirebilmesini sağlamaktadır (Duman ve Koçak, 2013).

Farklı cins, ırk, din, dil ve kültüre sahip olsalar bile çocukların oyun sırasında oyun arkadaşları ile hoşgörülü olduğu ve iş birliği içerisinde hareket ettiği tespit edilmiştir. Çünkü çocuklar tarafından oyunun sürekliliğinin sağlanması bu birlikteliğe bağlıdır. Böylece çocuklar toplumda birbirinden farklı bireylerin olduğunu ve onlarla uyum içerisinde yaşamayı öğrenmektedir (MEGEP, 2007).

Çocuk oyunları çocukların oyun etkinliklerinde buldukları, fiziksel hareketliliklerini geliştirdikleri ve enerjilerini sağlıklı bir şekilde kullandıkları, diğer çocuklarla oynayarak sosyal ilişkilerini geliştirdikleri, oyunun amacını anlama ve algılama yetenekleri için tasarlanan, yaş gruplarına göre içinde farklı oyun elemanları olan iç ve dış mekanlarda bulunan alanlardır (Acar, 2009; Dicle, 2011). Hızlı kentsel büyüme ve teknolojik gelişmeler sonucunda kentlerdeki dış mekanlarda gerçekleşen oyun etkinlikleri iç meknlara göre farklılık göstermektedir (Onur ve Güney, 2004). Özellikle dış meknlardaki çocuk oyun alanlarında yapılan etkinlikler, fiziksel hareketlilik gerektirmekte ve dolayısı ile açık havada yapılan bu aktiviteler çocukların sağlığı üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Dış meknlarda, doğal çevre

ile iç içe olabilme olanağı sunan çocuk oyun alanları, çocukların doğaya olan saygısını ve farkındalığını arttırmaktadır (Dicle, 2011). Bu gibi oyun alanlarında yapılan etkinlikler ile çocuklar, temiz havadan ve güneşin D vitamini etkisinden yararlanmakta ve yapılan fiziksel aktiviteler ile dolaşım sistemlerinin düzenli çalışması sağlamaktadır (Erdem, 2003). Çocukların bedensel, ruhsal ve zihinsel yönden olumlu etkileyen çocuk oyun alanları ve oyun oynamaya elverişli kent ve kırsal alandaki açık yeşil alanlar, çocuklara oyun oynama etkinlikleri sağlayan mekanlar olduklarından çocukların deşarj olmalarına ve olaylara pozitif yaklaşımlarına olanak sağlamaktadırlar (Bektaş, 2004).

Doğada yeşil ve mavi ile iç içe oynanan oyunlar, çocukların doğayı incelemesine, doğadaki değişiklikleri gözlemlemesine, doğayı araştırmaya yönlendirmektedir. Bu şekilde açık yeşil alanlarda çocuklara yönelik yapılan oyun etkinlikleri çocuklara doğal mekanların önemini ve gerekliliğini göstermede önemli rol oynamaktadır. Bu sebeple dış mekanlarda oynanan oyunlar ile çocukların motor becerileri, sosyal ilişkileri, bedensel gelişimleri ve dolayısı ile kendine olan özgüvenleri artmaktadır. Bu alanlarda yapılan oyun etkinlikleri, çocukların enerjilerini olumlu yöne kanalize olmasına olanak sunmaktadır (MEGEP, 2007).

Oyun etkinliklerine katılım engelli-engelsiz tüm çocuklar için bir gereksinim olup, onların davranışları ve düşünceleri üzerinde oldukça önemli etkiler yaratmaktadır. Özellikle engelli çocuklar üzerinde pozitif etki yaratması amacı ile bu alanların engelli çocukların engel durumlarına göre tasarlanması ve ihtiyaçlarına göre oyun elemanlarının belirlenmesi gerekmektedir. Kimi engelli çocuklar oyun sırasında diğer çocuklara nazaran daha fazla fiziksel desteğe ihtiyaç duymaktadır. Dolayısı ile bu ihtiyaçlarını karşılayabileceği mekan şartlarının sağlanması gerekmektedir. Bu çalışmada çocuk oyun alanlarında Engelli çocuklara yönelik yeni bir oyun etkinliği olan oryantiring aktiviteleri araştırılmış ve buna bağlı olarak da oyunun fiziksel engelli çocukların gelişimi üzerindeki etkileri incelenmiş ve öneriler geliştirilmiştir.

Oryantiring

Oryantiring çalışmasında amaç, oyuncuların harita ve pusula aracılığı ile en uygun rotayı belirlemesi ve belirlediği bu rota ile de arazide önceden yerleştirilmiş hedefleri sırasıyla ve en hızlı şekilde bulmaya çalışmasıdır (Bektaş ve ark., 2012; Karaca, 2008; IOF, 2012). Bir spor türü olarak da tanımlanan oryantiring etkinliklerinin diğer spor aktivitelerinden farkı olması binlerce kişinin oyunu aynı anda oynanabilmesinden, her hava koşulunda, açık ve kapalı mekanlarda rahatlıkla yapılabilmesinden, fiziksel güce ve yaş sınırlamasına bağlı olmamasından ve dolayısı ile herkes tarafından kolaylıkla yapılabilmesinden kaynaklanmaktadır (IOF, 2012). Hedef odaklı olan oryantiring çalışmaları sırasında yapılan etkinlikler keşif dolu ve eğlencelidir (Tablo 1). Oryantiring çalışmaları 20. yüzyılın başlarında İskandinav ülkelerinde yapılmaya başlanmıştır. Özellikle yılın büyük bölümü karlar arında kalan İsveç ülkesinde ortaya çıkmış ve popüler olmaya başlamıştır. Yoğun kar etkisi ve sisin hakim olduğu ülkede işaret niteliğini taşıyan yüzeyler karla ya da sis ile kaplı olduğu için halk yolunu göremiyor ve dolayısı ile yolların kaybediyorlardı. Bu sebepten dolayı kendilerine güzergah belirleyecek olan öğeler kullanmaya başladılar. Teknolojinin gelişmesi ve uydu çalışmalarının önem kazanmasıyla yollarını bulabilecekleri haritalar oluşturulmaya ve hatta ölçek değiştirilerek alanın en detaylı ayrıntıları da haritada gösterilmeye başlandı. Bu sayede İskandinav ülkelerinde başlayan ve geleneksel nitelik kazanmış olan bu oryantiring çalışmaları, zaman içerisinde tüm dünyaya yayılan bir spor aktivitesi kimliği kazandı (Bektaş ve ark., 2012; Karaca, 2008; Özaltın ve Gül, 2006).

Dünyada yayılması ile birlikte ilk başlarda koşularak yapılan bu oryantiring etkinlikleri çeşitlenerek bisiklet ile kayak ile yapılmış hatta engellilere yönelik patika oryantiring etkinlikleri düzenlenmiştir. Bu dört farklı türde gelişen oryantiring sınıflandırmasının yanı sıra yapılan yarış türüne (bireysel, grup, bayrak), parkurun uzunluğuna (kısa, orta, uzun) ve etkinliğin yapıldığı zaman aralığına (gece, gündüz) göre sınıflandırmalar bulunmaktadır (Bektaş

ve ark., 2012; Deniz ve ark., 2011; Karaca, 2008; Orben ve ark., 1981). Uluslararası Oryantiring Federasyonu (IOF) tarafından kabul edilen oryantiring türleri koşu, kayak, dağ bisikleti ile yapılan ve engellilere yönelik düzenlenen oryantiring olarak dörde ayrılmıştır;

Koşu oryantiringi

Dayanıklılığı ölçen bir spor olup zihinsel çaba gerekmektedir. Koşarken bakabileceği bir harita ve pusula yardımı olmadan güzergahlarını ezbere bulmaları beklenir. Oyundan önce arazinin topoğrafyasını anlatan haritalar gösterilir. Sporunun oyunda başarılı olabilmesi için iyi bir harita okuyucusu olmalı, haritayı zihninde canlandırmalı, hızlı koşabilecek bir koordinasyona sahip olmalı ve bitişe ulaşan en kısa ve doğru güzergahı seçmelidir (Deniz ve ark., 2011).

Kayak oryantiringi

Dayanıklılık gerektiren, zorlu hava koşullarında yapılan ve zihinsel performans ile gerçekleşen bir kış sporudur. Sporunun başarılı olabilmesi için iyi bir harita

okuyucusu olması, hızlı bir performans sergilemesi ve soğuğa karşı dayanıklılık göstermesi beklenmektedir (Deniz ve ark., 2011).

Dağ bisikleti oryantiringi

Bu tür oryantiring etkinliklerinde de dayanıklılık ve zihinsel performans gereklidir. Sporunun başarılı olabilmesi için iyi bir harita hafızasına ve en kısa güzergahı bulabilme yetisine, yüksek hızda eğim yukarı ve eğim aşağı bisikleti sürebilecek bir koordinasyona sahip olması beklenmektedir (Deniz ve ark., 2011).

Engellilere yönelik oryantiring

Harita okumaya dayanan bu oryantiring türü doğal peyzajlarda gerçekleşmektedir. Bu oryantiring etkinlikleri ile hareket yetenekleri kısıtlı insanların aktivitelere katılımını sağlamaktır. Elektrikli veya insan gücü ile çalışan tekerlekli sandalyesi olan, değnek ya da bir aparat sayesinde ayakta yürüyebilen engellilerin katılımı ile gerçekleşen bu etkinliklerde katılımcıların hızlı bir şekilde haritaları anlamaları ve çözmeleri beklenmektedir (Özaltın ve Gül, 2006).

Tablo 1. Oryantiring aktivitelerinin faydaları (Deniz ve ark., 2011; Orben ve ark., 1981).

Kavramsal Faydaları	<ul style="list-style-type: none"> • Temeli yön bulmaya dayalı olan bu spor, harita okumayı, pusula ile yön bulmayı ve en kısa güzergahı en hızlı şekilde bitirmeyi sağlar. • Haritadaki topografya şekillerini araziye göre yorumlaması, zihninde üç boyuta geçirmesine yönelik yeteneğinin gelişmesini sağlar. • Sporcuların harita okuyabilme ve yön bulma yeteneklerini geliştirir. • Coğrafya, matematik, fen bilimleri ve beden eğitimi ile ilgili konuların ders kapsamından çok eğlenceli bir etkinlik kapsamında yapılması sağlanır.
Fiziksel Faydaları	<ul style="list-style-type: none"> • Arazide hızlı olmayı gerektiren oryantiring etkinlikleri oyuncuların yüksek koordinasyonlu ve sağlıklı olmasını sağlar. • Etkinliklerde başarılı olmak için hızlı, esnek ve güçlü olunması gerekir. Bu sebeple oyuncu bu dinamiği yakalayabilmek için egzersizler yaparak kas yapısını geliştirir. • Bedensel performansın yanı sıra haritayı kolay okuma ve arazide uygulayabilmek için iyi bir zihinsel performans gerektirir. Bu durum fiziksel ve zihinsel daha fazla antrenman yapılmasına olanak sağlar
Sosyal ve Bireysel Faydaları	<ul style="list-style-type: none"> • Oryantiring etkinlikleri oyuncuların kendine olan öz güvenini ve başarı olabileme isteğini artırır. Özellikle çocuk yaş grubuna yönelik etkinliklerde harita okuyabilme, yön bulabilme ve başarılı olabileme yetisi kazanılır. • Takım halinde oynamayı, grup halinde stratejiler geliştirmeyi, birbirlerinin menfaatlerini kollanmayı ve hedeflerine ulaşabilmek için birlikte hareket etmeyi öğrenirler.

Tablo 1'in devamı

Sosyal ve Bireysel Faydaları	<ul style="list-style-type: none"> • Oyuncuları spora yönlendiren bu etkinliklerin sigara içme ve alkol kullanma oranlarının azaldığı gözlemlenmiştir. • Daha çok doğada gerçekleşen oryantiring etkinlikleri ile şehir yaşamında hapsolmuş çocukların doğa ile iç içe olan açık mekanlarda oyun oynaması sağlanmış olur. • Aile fertleri ile birlikte oynanan ve her bireyin özelliklerine göre parkurları belirlenen oryantiring etkinlikleri ile aile içinde sağlıklı iletişimin kurulması, paylaşım içinde olunması ve fertlerin birbirine destek olması sağlanır.
-------------------------------------	---

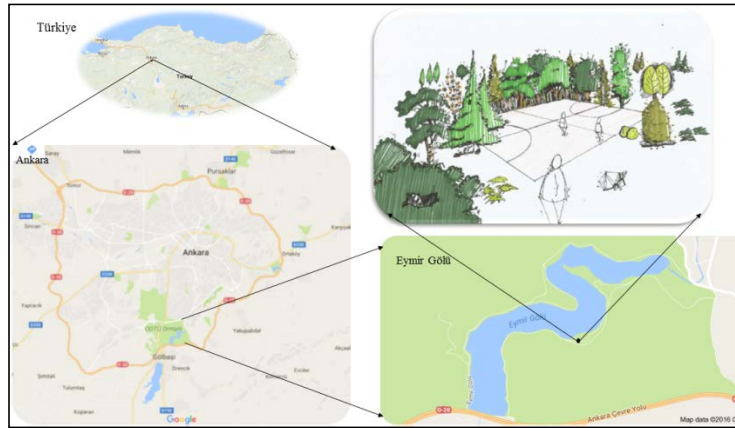
Bu çalışmada kapsamında fiziksel engelli çocukların oryantiring oyunlarını başarabilecekleri varsayılmış ve farklı oryantiring oyunlarının tasarımı ve bunların uygulama alanları seçilmiştir. Böylece bu oyunların fiziksel engelli çocuklar üzerindeki etkisinin test edilmesi ve oyunlardaki başarı düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Çocuk oyunları ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde çocukların yapmış oldukları aktiviteler ve davranışları değerlendirebilmek için gözlem metodu uygulanmıştır. (Pinciotti ve Weinstein, 1988;

Kirkby, 1989; Woolley ve Amin, 1995; Acar 2009, Pouya, 2016).

Bu araştırma kapsamında yürütülen oryantiring etkinlikleri; Ankara'nın Çankaya ilçesinde bulunan Eymir gölünün güneyinde, eğimsiz ve dolayısı ile tekerlekli sandalye kullanımına uygun olan açık alanda ve 23 Mayıs ile 24 Mayıs 2016 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir (Şekil 1). Çalışma, yaklaşık üç hafta öncesinden katılımcılara duyurulmuştur. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak için araştırmacılar tarafından katılımcı öğrencilere araştırmanın amaçları ve içeriği ile ilgili bilgi verilmiştir.

Şekil 1. Araştırma alanı

Engelli çocuklarla yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda engelli deneklerin sayısı uygulama masraflarının fazla olması ve uygulamanın kontrolünün zorluğu nedeni kısıtlı tutulmuş ve bu sayı 4-5 kişi olarak belirlenmiştir (Whitehouse ve ark., Adhém, 2008, Pouya 2016). Bu kapsamda gerçekleşen bu çalışma kapsamında bütçenin sınırlı olması ve engelli çocukların kontrolünün zorluğu nedeni ile 4 fiziksel

engelli çocuğa gözlem yapılması uygun görülmüştür.

Açık alanda yürütülmüş olan bu oryantiring aktivitelerine hareket kabiliyeti sınırlı 9, 12, 13 ve 14. yaşlarındaki toplam 4 fiziksel öğrenci katılmışlardır (Tablo 2). Oryantiring etkinlikleri sırasında davranış gözlemleri ve izlenimler gözlemciler tarafından bu 4 engelli çocuğun eylem

durumları, çabaları ve tavır-davranışları gözlemlenmiş ve kayıt altına alınmıştır.

Bu etkinliklere çocuklara destek ve yardımcı olmak amacı ile ebeveynleri ve Doğan Çalar Ortopedik Engelliler Okulu'ndan bir rehber öğretmen ile oyunları tasarlayan bir lider katılımcı iştirak etmiştir. Her öğrenciye bir gözlemci olmak üzere üçü Karadeniz Teknik Üniversitesinden öğretim üyesi ve biri ise İstanbul Teknik Üniversitesinden doktora öğrencisi toplamda 4 gözlemci katılmış olup her gözlemciye gözlemleyeceği çocuk tarafından yapılan

etkinlikleri gözleme görevi verilmiştir. Toplamda 3 oyun oynanmış ve her gözlemci tarafından her üç oyun sırasında bir çocuk katılımcı gözlemlenmiştir. Gözlem sırasında gözlem formlarını doldurmanın yanı sıra video ve resim çekilerek gözden kaçabilecek olan tüm detaylar kayıt altına alınmıştır.

Oryantiringi düzenleyen oryantiring lider katılımcı, çocukların özelliklerini dikkate alarak yapabilecekleri düzende 3 farklı oyun tasarlamıştır. Bu üç oyuna uygun hazırlıklar yapılmış olup her oyunun özelliği ve kuralları açıklanmıştır.

Tablo 2. Araştırmaya katılan fiziksel engelli öğrencilerin engel durumları (Doğan Çağlar Özel Eğitim Ortaokulu ve Meslek Lisesi, 2016)

Katılımcı	Yaş	Engel Durumu
1	12	Cerebral Palcy, Orta Mental Retardasyon, Tekerlekli sandalyeli, Bez kullanıyor.
2	12	Cerebral Palcy, Hafif Mental Retardasyon, Konuşma güçlüğü var.
3	14	Cerebral Palcy, Orta Mental Retardasyon Tekerlekli sandalyeli Konuşma güçlüğü var. Epilepsi var. Kas gevşetici ilaç kullanıyor.
4	9	Cerebral Palcy Hafif Mental Retardasyon. Tekerlekli sandalyeli. Görme kusuru var. Gözlük kullanıyor, Epilepsi var, Dikkat eksikliği var, Bez kullanıyor.

Bulgular

Gerçekleştirilmesi uygun görülen oryantiring oyunları 3 farklı şekilde tasarlanmıştır.

Oyun 1. olarak adlandırılan ilk oyunda rakamların 1'den 9'a kadar sıralandığı Labirent Oryantiring adlı oyun gerçekleştirilmiştir. Bu oyundaki amaç; etkinliğin gerçekleştiği alanda rastgele serpilmiş rakamları bulmak ve sonra bu rakamları 1'den 9'a kadar sıralamaktır. Oyun esnasında bir elektronik anahtar, ip ve zeminde rakamların yerleştirildiği kontrol noktaları kullanılmıştır. Oyunda çocukların rakamları sıralayabilmesi için ellerindeki elektronik anahtarın zeminde bulunan kontrol noktalarının yuvalarına ip yardımı ile yerleştirilmesi istenmiştir. Bu sırada çocuğun dikkatini toplanması ve oyunu yöneten lider ile işbirliği içerisinde olması beklenmektedir. Çocukların hepsinin bu oyunu başarı ile tamamladığı gözlemlenmiştir (Şekil 2).

Oyun 2. olarak adlandırılan ikinci oyunda Puzzle Oryantiring adlı bir oyun gerçekleştirilmiştir. Bu oyundaki amaç; A4.

büyükliğindeki 25 parçalı oryantiring sembollü puzzle tamamlamaktır. Puzzle parçaları rastgele biçimde, dağınık olarak masalara konulmuştur. Her çocuğun göz, el ve sembollerle birlikte koordinasyon sağlayarak birbirine uyumlu parçaları görmeleri, bunları uygun yere yerleştirilmesi ve puzzle en kısa sürede tamamlaması beklenmiştir. Çocukların hepsinin bu oyunu başarı ile tamamladığı gözlemlenmiştir (Şekil 3).

Oyun 3. olarak adlandırılan son oyunda Yılan Oryantiring adlı oyun gerçekleştirilmiştir. Bu oyundaki amaç; ellerindeki haritada çizili olan yılan figürlü rotayı takip edip belirtilen işaretli hunilerin aralarından geçmektir. Katılımcı her çocuktan belirtilen hunilerin arasından geçmek amacı ile ellerindeki haritayı iyi okumaları, çizili rotayı oyunu yöneten liderin kontrolünde takip etmesi ve hedeflerine sırası ile ulaşması beklenmektedir (Şekil 4). Çocukların hepsinin bu oyunu başarı ile tamamladığı gözlemlenmiştir (Tablo 3).

Araştırma kapsamında oryantiring etkinliklerini gerçekleştiren katılımcılar, harita okuma ve anlama, iş birliği içerisinde arazi çalışması gerçekleştirme konularında bilgi edindiler. Katılımcıların uygulama öncesi yapılan Oryantiring ile ilgili bilgiyi oyun esnasında öğrenmiş olan katılımcıların başarı düzeylerinin arttığı gözlemlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Gözlemciler tarafından hazırlanan gözlem formuna göre, bütün katılımcılar oryantiring aktivitesine aktif bir şekilde katılmış ve her 3 oyun başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. Birinci katılımcı ilk oyunda numaraları kendisi bulmuş fakat numaraları takarken zorlanmış, ebeveyninden destek almıştır. Ayrıca bu katılımcı diğer katılımcılara alkış tutarak destek olduğu gözlemlenmiştir. İkinci katılımcı, hareket kabiliyetinin sınırlı olmasından dolayı ilk oyunda anahtarları sokarken zorlandığı, ikinci oyunu ise çok eğlenerek tamamladığı, üçüncü oyun olan puzzle oyununu ise tam anlamadığı ve dışarıdan yardım aldığı gözlemlenmiştir. Üçüncü katılımcı, ilk oyunda anahtarları yuvalarına takmakta zorlandığı fakat ebeveyninden destek almak istemeden oyunu tamamlamak istediği fark edilmiş ve sonunda oyunu başarılı bir şekilde tamamladığı gözlemlenmiştir. Aynı katılımcının hareket etme kabiliyeti kısıtlı olmasından dolayı ikinci puzzle oyununu tamamlamak için yardım aldığı fakat sembollerin yerlerini el işareti ile kendisinin belirlediği fark edilmiştir. Üçüncü oyunda da zorlanan katılımcı oryantiring oyun liderinin yardımı ile yönünü bulduğu ve oyunu tamamladığı gözlemlenmiştir. Dördüncü katılımcının her üç oyunu sorunsuz şekilde diğerlerinden erken bir şekilde tamamladığı ve diğer katılımcıların oyunu bittikten sonra alkış tutarak desteklediği gözlemlenmiştir.

Engelli çocuklar, diğer yaşlıları gibi kendi kendine yeten, özgüvenli ve bağımsız bireyler olarak sosyal ortamlarda yer alabilirler. Özel olarak tasarlanmış oyun

alanlarında sağlıklı çocuklar gibi oyun oynayabilir, eğitimle oyun bilincine varabilirler, oyun kurallarına uymayı öğrenebilirler. Özellikle yürüme engeli bulunan çocukların açık havada eylemlerini herhangi bir fizyolojik ve psikolojik rahatsızlık duymadan yerine getirebilmelerinin sağlanabilmesi için uygun koşulların sağlanması gerekmektedir. Bu çocukların fizyolojik, boyutsal, görsel olarak sağlıklı ve emniyetli bir şekilde ihtiyaçları giderilmesi sağlanmalıdır. Tekerekli sandalye kullanan fiziksel engellilerin çeşitli park donatılarını kolayca kullanmalarını ve kendi sandalyesinden bu ekipmanlara kolayca geçiş yapabilmeleri için gerekli olan ergonomik koşulların oluşturulması ve bu amaçla yardımcı tutunma kollarının uygun yerlerde olması gerekmektedir. Ayrıca bu kullanıcıların tehlike anında destek alabilmeleri için alanın ulaşılabilir noktalarında bir merkeze bağlı çağrı/yardım kutuları yer almalıdır.

Şekil 2. Oyun 1: Labirent Oryantiring

Şekil 3. Oyun 2: Puzzle Oryantiring

Şekil 4. Oyun 3: Yılan Oryantiring

Tablo 3. Fiziksel engelli katılımcılar için hazırlanan gözlem formu

Katılımcı	Katılımcı Çocuklarda Gözlenen Davranış	Gözlemci Yorumu
Katılımcı 1.	<p>-Oryantiring aktivitesine aktif bir şekilde katıldı.</p> <p>-Her 3 oyunu başarılı bir şekilde tamamladı.</p> <p>-Birinci oyunda numaraları kendisi buldu fakat numaraları takarken zorlandığından annesinden yardım aldı.</p> <p>-Oyunlarda diğer katılımlara alkışı ve sevinciyle destek oldu.</p>	<p>-Oyunların oynandığı alan eğimsizdi ve engelli çocuklara uygun bir alandı.</p> <p>-Doğal ve açık mekanlarda, kent stresinden ve karmaşasından uzak bu alanlarda bu tür etkinliklere katılımın çocukların sosyal gelişimi için olumlu katkı sağlayacağına inanıyorum.</p> <p>-Oryantiring çalışmaları sırasında yapılan aktiviteler katılımcı için hem spor ve hem de eğlenceli bir oyun olmuştur.</p> <p>-3. oyunu da tamamlayan katılımcı, hem zihinsel gücünü hem de fiziksel gücünü çalıştırmıştır.</p> <p>-Tüm oyunları tamamlayabilmek ona başarılı olmak duygusunu, işbirliği içerisinde olmasını ve kendine güveninin artmasını sağlamıştır.</p>
Katılımcı 2.	<p>-Oryantiring aktivitesine aktif bir şekilde katıldı.</p> <p>-Her 3 oyunu başarılı bir şekilde tamamladı.</p> <p>-Hareket kabiliyetinin sınırlı olmasından dolayı birinci oyunda anahtarları sokarken zorlandı.</p> <p>-İkinci oyunu çok eğlenerek ve zevk alarak tamamladı.</p> <p>-Üçüncü puzzle yılan figürlü rota bulma oyununu tam anlamadığından dolayı tamamlayabilmek için dışarıdan yardım aldı.</p>	<p>-Katılımcı tüm oyunlardan çok hoşlandı.</p> <p>-Kas problemi olduğu için arada babasından yardım aldı.</p> <p>-Oryantiring oyunları sırasında gerçekleştirilen aktivitelerin hem ruhsal hem fiziksel açıdan katılımcıya fayda sağlayabileceğine inanıyorum.</p>
Katılımcı 3.	<p>-Oryantiring aktivitesine aktif bir şekilde katıldı.</p> <p>-Her 3 oyunu başarılı bir şekilde tamamladı.</p> <p>-Birinci oyunda anahtarları yuvalarına takmakta sıkıntı yaşadı ve oyuna tam konsantre olamadı ama ailesinden yardım almadan kendi başına oyunu tamamlamak istedi ve başarı ile tamamladı. Yön bulma konusunda oldukça hızlıydı.</p> <p>-İkinci puzzle oyununda elini hareket etme kabiliyeti kısıtlı olmasından dolayı yardım aldı ama sembollerin yerini el işaretleri ile kendi gösterdi.</p> <p>-Üçüncü oyunda zorlandı ve oryantiring liderin yardımıyla yönünü buldu ve tamamladı.</p>	<p>-Katılımcı oyun kurallarını hemen anladı fakat hareket kabiliyetinin sınırlı olmasından dolayı güçlük yaşadı.</p> <p>-Oyunları kendi başına tamamlamak istedi bu sebeple kendisine yardımcı olan annesi ile tartıştı.</p> <p>-Oyunları kendi başına tamamlamasının ona özgüven verdiği kanısındayım.</p> <p>-Oryantiring çalışmaları sırasındaki aktiviteler katılımcı için hem oyun hem spor oldu.</p>
Katılımcı 4	<p>Oryantiring aktivitesine aktif bir şekilde katıldı.</p> <p>-Her 3 oyunu başarılı bir şekilde tamamladı.</p> <p>-Oyunlardan zevk aldı ve arkadaşlarını oyun sırasında destekledi.</p> <p>-Oyunlar bittiğinde tekrar oyun oynamak istediğini belirtti.</p>	<p>-Oyunlar sürerken Eymir Gölü çevresindeki açık yeşil alanda gezmek istedi. Fakat gitmek istediği alanın eğimi tekerlekli sandalye kullanımına uygun olmadığı için en düz alan olan basketbol sahasında kaldı</p> <p>- Diğer arkadaşları ile sosyalleşti ve şakalaştı.</p>

Sürekli okul ve ev arasında giden engeli katılımcıların bu oryantiring çalışması ile açık doğal mekanlarda eğlendikleri ve diğer katılımcılarla sosyalleştikleri ve iş birliği içerisine girdikleri gözlemlenmiştir. Katılımcıların haritayı anlama, yön bulma becerisinin arttığı ve pratik yapabilmeye olanağı bulduklarından arazi çalışmalarını sevdiğikleri gözlemlenmiştir.

Harita ve pusula kullanarak alanda yön ve konum bulmaya dayalı bir oyun ve spor olarak tanımlanabilen oryantiring; coğrafi becerilerin öğrencilere kazandırılmasında kullanılabilir. Coğrafya becerilerinin kullanıldığı oryantiring uygulamasında katılımcıların harita kullanma (semboller ve ölçekleri okuyabilme, uzaklıkları, yeryüzü şekillerini okuyabilme), haritada ve arazide yön bulma, konumunu belirleme, pusula kullanma, arazi çalışmalarını hazırlama, coğrafi bilgilerle pratik yapma, bilgileri değerlendirme, gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarıyla mücadele etme gibi birçok becerisini artırdığı belirlenmiştir. Sonuç olarak, oryantiring çalışmasındaki etkinliklere katılan rehber öğretmen ile oryantiring oyununu yöneten lider tarafından oryantiring çalışmalarının coğrafya derslerinde kullanılmasının daha kalıcı ve tecrübeye dayalı öğrenme şekli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle oryantiring çalışmalarındaki etkinliklerinin, coğrafya öğretim programlarına bir şekilde koyularak her seviyede coğrafya eğitiminin faydalandığı doğal bir unsur haline getirilebilir. Hatta coğrafya öğretmenliği anabilim dallarına bu tür uygulamaları kapsayan bir program ya da etkinlik geliştirme önerilebilir (Tuna ve Balcı, 2013; Uslu ve Shakouri, 2012).

Oryantiring çalışmalarında yapılan aktiviteler, engelli çocukların fiziksel güçlerinin yanı sıra zihinsel güçlerini de geliştiren ve zeka gerektiren bir spor olabilir. Katılımcıların oyun sırasında baskı ve stres altındayken bile bağımsız düşünme ve zorluklarla mücadele etme yeteneğinin geliştiği belirlenmiştir.

Bununla birlikte çocukların özellikle engelli çocukların yaratıcı ve bilinçli bireyler olarak gelişmesine, çeşitli fiziksel faaliyetler içinde olmalarına, kişisel becerilerinin gelişmesine, meydan okuma, heyecan ve

başarı elde etmeye, yarışma azmi kazanmasına, her yaşta ve cinsten insanla sosyal iletişim içerisine girmeye, yaratıcı ve katılımcı olmaya, aktif, sağlıklı bir yaşam tarzını teşvik etmeye, haritayı farklı koşullarda kullanmaya, doğayla iç içe açık mekanlarda vakit geçirmesine ve böylelikle yaşadıkları çevrenin bir parçası olma duygusu edinmelerine katkı sağlar.

Teşekkürler

Oryantiring çalışmalarındaki aktivitelere gözlemci olarak katılan Sahar Pouya'ya, Yrd Doç. Dr. Elif Demirel'e, oryantiring oyunlarını organize eden, tasarlayan oryantiring lideri Veysel Güler'e, Doğan Çağlar Engelliler Ortaokulu'ndan katılan rehber öğretmenine ve katılımcı engelli öğrencilerin ebeveynlerine araştırmamıza yapmış oldukları katkılarından ve ayrıca Karadeniz Teknik Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Biriminden (Proje Kodu: FDK-2015-5265) maddi desteklerinden dolayı teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Acar H. (2009). Doğal Peyzaj Elemanlarının Oyun Olanaklıklarının Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Adhémar A. J. (2008). Nature as clinical psychological intervention. Master's Dissertation, Institute of Psychology, University of Århus, Denmark.
- Akkulah A. T. (2008). Oyun Alanları Güvenlik Standartlarının Araştırılması Ve Nenehatun Parkı Örneğinde İrdelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya
- Aral N., Gürsoy F., Köksal A. (2000). Okul Öncesi Eğitiminde Oyun. İstanbul: Turan Ofset.
- Bektaş Y. (2004). İlköğretim Çağındaki Çocukların Çocuk Oyun Alanlarından Beklentilerinin Belirlenmesi Üzerinde Bir Araştırma: Ankara- Çankaya Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, 122s, Ankara,
- Bektaş F., Karaman G., Mülazımoğlu O., Ayan V. (2012). Yeni Bir Spor Disiplini Olarak Raft-Oryantiring

- Organizasyonunun İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi, 14 (2): 249-252.
- Dicle O. (2011). Çocukların Açık-Yeşil Alan Kullanım Desenlerinin Belirlenmesi: Çayyolu Örneği. Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri: 09b4347012.
- Deniz E, Karaman G, Bektaş F, Yoncalık O, Güler V, Kılıç A, Ateş A. (2011). Çocuklara Oryantiring Eğitimi Kültür, Ajans Yayınları No: 125.
- Doğan Çağlar Özel Eğitim Ortaokulu ve Meslek Lisesi, (2013-2014). T.C. Brifing Dosyası, Altındağ Kaymakamlığı, 2013 – 2014 Eğitim Ve Öğretim Yılı.
- Duman G., Koçak, N., (2013). Çocuk Oyun Alanlarının Biçimsel Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi (Konya İli Örneği). Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 11(1).
- Erdem Ö. (2003). Okul Öncesi Eğitim Birimlerinde Dış Mekân Tasarım İlkeleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- IOF. (2012). International Orienteering Federation. <http://orienteering.org/about-the-iof/national-federations/> , 19.07.2016 tarihinde edinilmiştir.
- Karaca F. (2008). Oryantiring uygulamalarının ilköğretim programlarındaki fonksiyonelliği, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kirkby M. (1989). Nature as A Refuge in Children's Environments, Children's Environments Quarterly, 6, 1, 7-12.
- MEGEP (2007). Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Özel Eğitimde Oyun Etkinlikleri Ankara.
- Morrison G.S. (1998). Early Childhood Education Today. Upper Saddle River, New Jersey.
- Nicolopoulou, A., (1993). Play, cognitive development, and the social world: Piaget, Vygotsky, and beyond. Human Development, 36(1), 1-23.
- Onur, B., Güney, N. (2004). Türkiye'de Çocuk Oyunları: Araştırmalar. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma Ve Uygulama Merkezi Yayınları, (12).
- Orben R., Gawelin C., Nordström J. (1981). Course planning, International Orienteering Federation Technical Committee. April. 240.
- Öztürk, A.. 2001. Okul Öncesi Eğitimde Oyun, İstanbul: Esin Yayınları.
- Özaltın O., Gül A. (2006). Rekreasyon ve Turizm Kapsamında Orienteering (Hedef Bulma) Etkinliğinin Önemi ve Ülkemizdeki Durum Analizi, 28-29, Nisan, Turizm ve Mimarlık Sempozyumu'nda (Turizmde Sosyal, Kültürel, Fiziksel Gelişmeler, Sorunlar ve Öneriler), (Antalya Mimarlar Odası, sayfa: 264-271, Antalya.
- Pinciotti P., Weinstein, C., S. (1988). Environmental Experiences and Children's Drawings, Children's Environments Quarterly, 5, 3, 21-28.
- Piaget J. (1962). Play, Dreams, and Imitation in Childhood. New York: W.W. Norton.
- Pouya S. (2016). Ortopedik Engelli Çocukların İyileştirilmelerine Yönelik Planlama Yaklaşımı: ODTÜ Eymir Gölü Örneği (Ankara), Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Trabzon.
- Poyraz H. (2003). Okul Öncesi Dönemde Oyun ve Oyuncaklar, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Smilansky S. (1968). The Effects Of Sociodramatic Play On Disadvantaged Pre-School Children. New York: Wiley.
- Tekkaya E., (2001). Tasarlanmış Çocuk Hakları: Ankara Çocuk Oyun Alanları, Milli Eğitim Dergisi, C.151, S.25-37.
- Tuna F., Balcı A., Oryantiring Uygulamalarının Coğrafya Öğretmen Adaylarının Öz yeterlik Algılarına Etkisi, Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 27, OCAK - 2013, S. 1-14.
- Uslu A, Shakouri N. (2012). Engelli çocuklara dost oyun alanı ve dış mekan tasarımı, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 28(5):367-374.
- Vygotsky L. (1967). Play And It's Role In The Mental Development of The Child, Soviet Psychology, 5, 6-18.
- Whitehouse S., Varni J. W., Seid M., Cooper-Marcus C., Ensberg M. J., Jacobs

- J. R., & Mehlenbeck, R. S. (2000). Evaluating A Children's Hospital Garden Environment: Utilization And Consumer Satisfaction. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 301-314.
- Woolley H. ve Amin N. (1995). Pakistani Children in Sheffield and Their Perception and Use of Public Open Spaces, *Children's Environments* 12, 4, 127-143.
- Yörükoğlu A. (2002). Çocuk Ruh Sağlığı. Çocuğun Kişilik Gelişimi, Eğitimi ve Ruhsal Sorunları. Özgür Yayınları, İstanbul.